

בס"ד

מַחְפִּים לְמוֹכִיחַ

הוכחות לוגיות
לשלושה-עשר
עיקרי האמונה
היהודית

ד"ר שגיא זקוסקי

תוכן העניינים

17	1. מבוא
21	1.1 אודות הספר
27	1.2 אופן הלימוד המומלץ של הספר (דבר המחבר)
29	2. שלושה-עשר עיקרי האמונה היהודית
31	3. "אני מאמין באמונה שלמה"
32	3.1 היש אמת במשפטי אמונה אלו?
32	3.1.1 "איש באמונתו יחיה" ו"כל אחד והאמונה שלו"
34	3.1.2 "אני לא מאמין במה שאני לא רואה"
35	3.2 ה"אמונה" שבשלושה-עשר העיקרים
36	3.3 "אמונה באלוקים": שטיפת מוח דתית?
38	3.4 אמונה שאחריה האות ל'
39	3.4.1 החוב לעולם התחתון
40	3.4.2 הבעל ורעייתו
40	3.4.3 סיכום האמונה ל'
41	3.5 אמונה שאחריה האות ב'
41	3.5.1 אמונה בחפצים
41	3.5.2 אמונה בדברים מיסטיים
42	3.5.3 אמונה באדם
43	3.6 חכמה בינה ודעת
45	3.6.1 התינוק והכדור
46	3.6.2 לדעת שיש אלוקים

- 3.7 אפילוג: מהיכן טעות המילה "אמונה"? 46
- 3.7.1 אמונה ב"ברית החדשה" 46
- 3.7.2 אמונה ב"קוראן" 49

4. האם יש בורא לעולם?

- 50** (חמשת העיקרים הראשונים)
- 4.1 ארבעה עקרונות של חכמה 50
- 4.1.1 תכנון מעיד על מתכנן 51
- 4.1.2 יצירה מעידה על יוצר 52
- 4.1.3 חוק מעיד על מחוקק 53
- 4.1.4 עיקביות מעידה על גורם 53
- 4.2 יש בורא לעולם: בינה ומסקנה 54
- 4.3 הבורא תמיד היה 56
- 4.4 למדע אין הוכחת נגד 58
- 4.4.1 האבא המלומד 61
- 4.4.2 "הוכחות" מתחכמות לא מדעיות 62
- 4.5 פרק הסיום 63

5. "לא קם נביא עוד כמשה" - רק תורת ישראל אמת!

- 65** (עיקרים 6, 7 ו-9)
- 5.1 להמציא את התנ"ך: מבוא (עיקר 6) 65
- 5.2 מועד חתימת התנ"ך 70
- 5.2.1 בירור עובדתי לאחור 71
- 5.2.2 חישובי תאריכי התנ"ך 72
- 5.3 האפשרויות להמצאת היהדות 76
- 5.3.1 התנ"ך הופץ לפני התאריך ההתחלתי שלו 77
- 5.3.2 התנ"ך הופץ במהלך פרק הזמן המתוארך בו 77
- 5.3.3 התנ"ך הופץ לאחר התאריך הסופי שלו 81
- 5.3.4 תובנות בנייים 84
- 5.4 מעמד הר סיני: עדות מנצחת (עיקר 7) 84
- 5.4.1 העם מפקפק במצוות 86
- 5.4.2 "וכל העם רואים את הקולות" 87

91	5.4.3	מנגנון הגנה על אמינות התורה
94	5.4.4	התורה עומדת במבחן הזמן
96	5.5	לנצח את משה
97	5.5.1	משה שכנע עדים להעיד עדות שקר
	5.5.2	פלוני הציג את התורה בטענה: "אבותיכם נכחו במעמד הר סיני"
100	5.5.3	מחברי התורה תיאמו עדות שקר לגבי מעמד הר סיני
104	5.5.4	מחברי התורה סיפרו שפעם אבותיהם נכחו במעמד הר סיני
112	5.5.5	מסקנות לאחר ארבעת התסריטים
118	5.6	יסודות האמונה הנוצרית: לא ניתן להוכיח (עיקר 9)
123	5.6.1	האם ישו הוא בנו של האלוקים?
124	5.6.2	השוואת ישו למאפייני "המשיח"
127	5.6.3	ישו קם לתחייה לאחר צליבתו, האמנם?!
136	5.6.4	עוד כמה נתונים על הנצרות ועל הברית החדשה
137	5.7	יסודות האמונה המוסלמית: לא ניתן להוכיח
143	5.7.1	הקוראן מול התורה
146	5.7.2	כח הזרוע של האיסלאם
150	5.8	הר סיני בנוסח אינדיאני
152	5.8.1	"אישה עגל תאו לבן"
153	(
156	5.8.2	שימשיכו לרקוד עם זאבים

6. "כל התורה שבידינו": גם התורה

162	שבעל-פה אמת (עיקר 8)
163	6.1 מדוע צריך תורה שבעל-פה
164	6.2 חייבת להיות תורה שבעל-פה
168	6.3 מלימוד לתלמוד
169	6.4 מדרשי חז"ל: סיפורי מעשיות או אמת?
171	6.4.1 סיפורים ואגדות אודות אברהם אבינו
173	6.4.2 מדרשים בלתי הגיוניים על פרעה
175	6.4.3 סתירות במדרשים על נח
176	6.4.4 מדרשים בנצרות ובאיסלאם

178	6.5 הלכה למעשה
178	6.5.1 אשכנזים וספרדים
181	6.5.2 ההלכה ושינויים טכנולוגיים
182	6.5.3 גדרות וסייגים
184	6.6 פירושים לתורה
187	6.7 "המשכילים" האירופאיים
187	6.7.1 רפורמים
190	6.7.2 קונסרבטיבים
192	6.7.3 חילונים-ציונים
193	6.7.4 סיכום העניין

7. אם אלוקים צופה כל הדורות,

איפה הבחירה החופשית? (עיקר 10) 197

198	7.1 התורה נכתבה בדמיע
199	7.2 כולם מוצפנים בתורה
200	7.3 ההבדל בין אמירה לציווי
201	7.4 שאול ומלחמת עמלק
203	7.5 קין והבל
204	7.6 הבחירה החופשית
206	7.7 הצופן התנ"כי

8. "שכר ועונש": ידיעה גמורה (עיקר 11) 208

209	8.1 המלך אחשורוש: ככה מקימים מלכות
213	8.2 משל "האב והבנים"
	8.2.1 "האב יתעלם מהבן שסידר ויעניש את הבן שלא סידר"
214	8.2.2 "האב יתגמל את הבן שסידר ויתעלם מהבן שלא סידר"
215	8.2.3 "האב יתגמל את הבן שסידר ויעניש את הבן שלא סידר"
215	8.2.3 "האב יתגמל את הבן שסידר ויעניש את הבן שלא סידר"

216 לעוברי מצוותיו" 8.3
218 8.4 נפוץ אשליות אתאיסטיות - אכן יש "עולם הבא"!
220 8.4.1 "עכשיו אתה מלאך".
220 8.4.2 שכר ועונש קראי.
221 8.4.3 "סבא שומר עלינו מהשמיים מלמעלה".

9. נבואות אחרית הימים:

222 שני העיקרים האחרונים.
224 9.1 נבואות העבר.
225 9.2 נבואות על הווה.
227 9.3 נבואות עתידיות.

10. סוף דבר: מבט אחר על המציאות 231

231 10.1 איפה היה אלוקים בשואה?
235 10.2 דרך ארץ קדמה לתורה.
236 10.3 התורה היא אוסף סיפורים.
237 10.4 למדתי תנ"ך בתיכון.
238 10.5 גם החברה הדתית לא צדיקה כל-כך.
239 10.6 התענוג שלי בשבת זה לרכוב על אופניים.
	10.7 אני מעדיף מישהו שהוא קודם כל בן-אדם מאשר
240 מקיים מצוות.
241 10.8 להפסיק להביא ילדים לעולם.
242 10.9 אני יכול להיות מוסרי גם בלי להיות דתי.
243 10.10 ברוך שלא עשני אישה - זו הדרת נשים.
244 10.11 התאריך הלועזי.
248 10.12 "או מַיִי גאד, ג'יזס, נשבע לך באלוקים".
249 10.13 החרדים הרסו את היופי שביהדות.
250 10.14 הדתיים האלה עושים מה שהם רוצים.
251 10.15 חזרה בתשובה מול יציאה בשאלה.
253 10.16 שלום עכשיו.
254 10.17 המחאה החברתית.

255	10.18	הנוצרים והפלסטינים
256	10.19	אל תראה אותי ככה, סבא שלי היה רב
257	10.20	הצדק האמתי בבג"ץ ולא בתורה
259	10.21	מחיית עמלק - אכזריות התורה
261	10.22	מזל טוב נשברה כוס
261	10.23	כפייה דתית
264	10.24	נעשה ונשמע - "איזו טיפשות"
266	10.25	תראה איך הדתי הזה מתנהג
267	10.26	הרמב"ם לא היה חילוני!
268	10.27	פרקי אבות
		10.28	לאחר כל המידע, איך אתה מתכוון להמשיך
269		לחיות את חייך?

1. מבוא

"שלוש דתות / ואלוקים אחד למעלה בשמיים" - פרדוקס זה מופיע בשירה של להקת הרוק הישראלית "היהודים", "עידן האלוקים" (תשנ"ח, 1998). במבט שיטחי, נראה שאין הבדל משמעותי בין שלוש הדתות הגדולות, יהדות נצרות ואיסלאם, שכן כולן מאמינות באל אחד (מונותאיסטיות) ובספר התנ"ך. לפיכך, מתקבל הרושם כי גם ההבדלים הקיימים בין שלוש הדתות שוליים: אז המוסלמים מאמינים שבנוסף לנביאי התנ"ך גם מוחמד הוא נביא, הנוצרים מאמינים ש"המשיח" כבר הגיע לפני כאלפיים שנה, ואילו היהודים טוענים שזה לא נביא וזה לא משיח. ביג דיל! לא הבדל גדול, לכאורה.

אבל זה לא סתם ביג-דיל, אלא שזה "ביג-ביג דיל", ובין שלוש הדתות הללו הבדלים משמעותיים. על פי המסופר בספר התורה, בעוד שכל העולם העתיק היה פוליתאיסטי (עבד אלוהויות רבות) וסגד לאלילים, לפולחנים ולעבודה זרה, היה עם אחד שעבד אל עליון אחד ויחיד שליט כל הארץ. אלו הם בני ישראל. החיבור העיקרי בין בני ישראל לבין אותו אל עליון (אלוקים) היה בעת "קבלת התורה", מְעַט לאחר יציאתם מארץ מצרים. המילה "תורה" נובעת מהמילה "הוראה", והיא מציינת 613 מצוות (מלשון ציווי) המגדירות כיצד על בני ישראל לחיות את חייהם, מה מותר להם ומה אסור. מצוות אלו, הן המבדילות בינם לבין יתר העמים מאז ועד היום.

המשך חייהם של בני ישראל מימי יהושע בן-נון ועד להקמת בית המקדש השני בימי עזרא ונחמיה (כ-900 שנים) מתואר בספרים שחוברו על ידי הנביאים ובכתובים, ובכך הושלם ספר התנ"ך (תורה נביאים וכתובים). לימים, השם 'בני ישראל' דעך ואת מקומו תפס הכינוי 'יהודים', כפי שבא לידי ביטוי במאורע המפורסם האחרון שבתנ"ך,

שאחריו נבנה בית המקדש השני: "מגילת אסתר".¹ אלו הן, בקיצור רב מאוד ובתמציתיות, תולדות העם היהודי והיהדות טרם הופעתן של שתי הדתות האחרות.

כ-400 שנה לאחר מאורעות מגילת אסתר והקמת הבית השני, קם זרם חדש מתוך העם היהודי, שלימים הפך ל"דת הנוצרית". בנוסף לטענה של דת זו כי המשיח (ישו) כבר הגיע, היא יצרה טקסים משלה, שינתה וביטלה ממצוות התורה, ואפשרה לכל בני-האדם (ובעיקר לאלו שאינם יהודים) לקבל על עצמם את האמונה באלוקים, בתנ"ך ('הברית הישנה') ובספונים אודות ישו המשיח (בשורות 'הברית החדשה').² בהתאם לכך, דת זו תפסה תאוצה בעיקר בקרב עובדי האלילים ומאמיני המיתוסים והמיתולוגיות למיניהם, עד אשר קיסרות רומא הכריזה עליה כדת הרישמית של האימפריה הרומית כ-300 שנה מאוחר יותר. כחלק מתהליך היווסדותה של הנצרות, ישו הוכרז כשותף מלא של האלוקים והוצג כ"בן שלו" בדמות בשר ודם עלי אדמות. פעולה זו יצרה מעין סינתזה בין עבודת האלילים והמיתולוגיה לבין המונותאיזם, ובכך יצרה פולחן אדם כחלק מהאלוהות; מה שמכונה בפי היהדות כ"עבודה זרה בשיתוף".

כ-600 שנה לאחר תחילת הנצרות קמה הדת הגדולה השלישית, האיסלאם. לפיה, נביא ושמו מוחמד קיבל מאת המלאך גבריאל מעין 'ספר תורה' מחודש ומעודכן הנקרא "קוראן". כמו הנצרות, גם האיסלאם אינו שולל את אמיתותו של התנ"ך, אלא שהמסורת המוסלמית והקוראן מציגים מצוות חדשות ואירועים שאינם מופיעים בספר התורה. לדוגמה, הקוראן קובע כי היום השבועי המיוחד להתכנסות ולתפילות הנו יום שישי, ולא שבת; והמסורת המוסלמית מספרת כי ישמעאל הוא זה שנעקד על ידי אברהם, ולא יצחק. שני הבדלים אלו מהותיים ביותר, שכן נמצא שמי ששומר את השבת כמו

1. לדוגמה: "איש יהודי הִיָּה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה וְשָׂמוּ מִרְדְּכָי"; "הַיְעֲמֵדוּ דְבָרֵי מִרְדְּכָי כִּי-הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר-הוּא יְהוּדִי"; "וַיִּבְקֶשׂ הָמֶן לְהַשְׁמִיד אֶת-כָּל-הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל-מְלָכוֹת אֲחַשְׁרוּשׁ עִם מִרְדְּכָי"; "וַיְמִי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא-יִסּוּף מִנְרָעָם" (מגילת אסתר ב, ה; ג, ד; ג, ו; ט, כח).

2. בנוסף לבשורות, הברית החדשה מורכבת ממעשי השליחים והאיגרות המתארים את הפצת הנצרות.

היהודים טועה בגדול ומפספס את קדושת יום שישי. כמו כן, אם אכן ישמעאל הוא זה שנעקד במקום יצחק, הרי שתורתם של היהודים היתה מזויפת, או שבורא עולם עשה 'פאשלה' גדולה ביותר וכל אותן אלפי שנים שיקר והיתל בעם היהודי. עם הפצת האיסלאם נעלמה כמעט כליל עבודת האלילים מרוב העולם.

אין זה מפתיע לגלות שכל אחת מהדתות טוענת שהיא "דת האמת", כלומר, שרק מאמיניה הנאמנים לה מקיימים את רצונו האמתי של בורא עולם כראוי. כדאי לציין, שגם כל אחת מהדתות מבטיחה שכר עצום למאמיניה ועונשים מפחידים לכופריה. חלקן מבטיחות לקנאיה הזכרים 72 בתולות בגן-עדן, עושר וזהב, וחלקן מבטיחות ישיבה בעולם שכולו טוב לצד ה"משיח". אם נמנה לצד שלוש הדתות האלו גם אמונות וכתות אחרות (כדוגמת ה"בודאיזם" וה"הינדואיזם" בהודו ודומיהן), וכן את עמדת האתאיסטיים (אלו שאינם מאמינים בכלום), הרי שאנו בבעיה חמורה. **למי להאמין, לאלו או לאלו?**

עלינו להבין, לא יכול להיות שכולם צודקים ולא יכול להיות שכולם זוכרי אמת, שהרי הם סותרים אלו את אלו. לא יתכן שהאתאיסטיים טוענים שאין שום בורא לעולם בזמן שהחרדים בבני-ברק טוענים בדיוק את ההיפך המוחלט: לא רק שיש בורא לעולם אלא שהוא גם נתן תורה עם מצוות מחייבות. קורא יקר, יכולה להיות רק אמת עובדתית אחת: **או שיש בורא לעולם או שאין בורא לעולם!** או זה – או זה, נקודה. או שהאתאיסטיים צודקים או שהצדק עם הדתות.

מכאן, שגם הפתגם הנפוץ "כל אחד והאמת שלו" מוטעה לחלוטין וסותר את עצמו, שכן אמת אבסולוטית יכולה להיות רק אחת ויחידה, ואם מעורב בה כל אחד עם ההשקפה שלו, הרי שזו כבר סובייקטיבית ולא האמת לאמיתה.

ברור, שאין שום אדם בעולם המוכן להיות פתי המאמין בכל דבר. כל אדם שואף להיות משכיל ומלומד ככל הניתן ואף אחד לא רוצה להיחשב פור וְעַם הארץ. לכן, חובה על כל אדם (וגם עליך) לחקור היטב היטב את האמת לאמיתה! מדוע? מאחר שאם האתאיסטיים צודקים ואתה בין הפתאים המאמינים באחת מהדתות (מונותאיסטיות או פוליתאיסטיות), הרי שאתה מבזבז את זמנך בכל מיני תפילות שלא

עוזרות, אמונות טפלות, חגים וטקסים חסרי משמעות, תקוות שווא, וכולי. כמו כן, שלוש הדתות הגדולות גם אוסרות כל מיני דברי "תועבה" לדבריהם, כיחסים הומוסקסואליים והשתתפות במצעדי גאווה, שאין שום סיבה לאסור אותם.

יתרה מזו, אם אתה יהודי שומר תורה ומצוות, הרי שאסורים עליך כל מיני עינוגים נוספים ללא כל סיבה, כמו לא לנסוע לים בשבת, לא לאכול חזיר, לא לאכול בשר וחלב ביחד, לצום ביום כיפור, ועוד ועוד. לא רק בפרהסיא חלים האיסורים הללו אלא גם בסתר, בינך לבין עצמך, שכן אי אפשר לחמוק מעיניו של האלוקים.

אם האתאיסטיים צודקים ואלוקים אינו קיים, אזי גם אין מי שמשגיח על מעשיך ולא תאלץ לתת דין וחשבון בפני אף אחד. היש מצב אידאלי יותר מזה? תוכל לחיות את חיך כפי שאתה באמת רוצה ותוכל לעשות מה שבראש שלך. מכאן, *שהלוואי והאתאיסטיות תתגלה כאמת.*

אך מה אם האמת איננה כזו ויתברר שהאתאיזם הוא שקר? כלומר, נניח שאתה אתאיסט (או אפילו פחות מזה, רק חילוני רגיל ולא קיצוני), ויוכח לך שאכן יש בורא לעולם ושיש לו דרישות ממך בעולם הזה, התוכל להתעלם ולהישאר בשלך?

רגע, אל תיבהל, הרי מי אמר שבורא עולם הוא דווקא אותו ה"אלוקים" שהתנ"ך מדבר עליו? אולי כל הסיפורים אודות האלוקים הזה הנם המצאות, מניפולציות, דמיונות שווא או טעות? יתכן מאוד שעדיין לא גילו את ה'דבר האמתי' ואת 'הדת האמתית'. אולי בורא עולם הוא איזה משהו אחר, גורל או סוג של כח עליון?

ידידי, עליך לבחון היטב את הפרטים של כל אחת מהדתות בכדי לדעת את האמת, רק לטובתך! אולי בכל זאת אחת מהן היא כן "דת האמת" האחת והיחידה? ומה תאמר אם יוכח לך שדווקא "דת האמת" הזו היא לא אחרת מאשר היהדות? התנתן לְהַמְשֵׁךְ חיך להתבזבז על הדרך השגויה בה הלכת עד כה? התוכל לומר לבורא עולם: 'לא ידעתי? לא שמעתי? לא האמנתי? לא בדקתי?'. ידידי היקר, התעורר עכשיו! כל האחריות על חיך חלה אך ורק עליך. אחרי הכל, היחידי שצריך להיות משוכנע לחלוטין שהוא אינו מבזבז את כל חייו לריק – הוא אתה!

ועל פי הדברים האלה, מובן שהגישה הפלורליסטית מוליכה שולל את הציבור, שהרי היא מתירה לכל אדם לבחור בכל אורח-חיים שהוא, מבלי להתחשב בכך שהוא עלול לפספס את כל חייו אם לא יבחר באמת האבסולוטית!

1.1 אודות הספר

את חקר האמת ניתן לתקוף מהיבטים שונים, הן פילוסופיים, והן מדעיים וארכאולוגיים. הבעיה, שברוב המקרים החוקר מציג את הפרשנות האישית שלו ואת ההשערות שלו כעובדה מדעית, ולא כתאוריה כפי שהיא באמת. מתקבלים מחקרים רבים שאינם אובייקטיביים ומציגים רק את אותן התוצאות שהחוקר כיוון אליהן מלכתחילה, בעיקר בכדי להצדיק את אורח חייו. רוב הפילוסופיות בעניי הדת אינן משכנעות כלל, תחומי מדע רבים לא הוכחו עדיין כנכונים, והארכאולוגיה מלאה בממצאים שונים הסותרים אלו את אלו בהתאם לפרשנות הארכאולוג.

ולמעשה, לארכאולוגיה אין וגם לא תהיה לעולם יכולת לאשר או לשלול שום דת, לא משנה כמה ממצאים יהיו בידה! זאת, מאחר שלעולם לא תִּמְצָא אף עדות ארכאולוגית שתוכל לאמת או לשלול אם מלאך נגלה למוחמד, או אם ישו נולד מאישה בתולה, או אם משה או אחד משאר נביאי התנ"ך דיבר עם בורא עולם – וזה עיקר הדת. במילים אחרות, גם אם הארכאולוגיה תביא ראיות לכל מהלך חייו של מוחמד או של ישו, אין זה אומר שהאחד בהכרח נביא או שהשני משיח. וגם אם תמצאנה ראיות לכל יציאת מצרים ולנדידת בני ישראל 40 שנה במדבר, עדיין, מי אמר שהתורה אלוקית? ולכן, כל מי ששם מבטחו על הארכאולוגיה, פשוט שהוא מבזבז את זמנו.

אפילו כשהארכאולוג, ג'יימס טייבור, טען שהקבר בן האלפיים שנמצא בתלפיות הוא קיברו של ישו, ומכאן מוכח שהוא לא קם לתחייה – רבים חלקו עליו. ואם נזכיר גם את החרם האקדמי נגד עמנואל וליקובסקי על שטען כי הפער הקיים בין תאריכי התנ"ך לתארוכי המדע נובע מפענוח שגוי של שושלת האימפריה המצרית של עמיתו למקצוע, הרי שהארכאולוגיה בעייתית מאוד!

כאמור לעיל, השאיפה והרצון של כל אדם להוכיח שהאתאיזם הוא האמת, מאחר שהוכחה זו תשחרר אותו מכל מחויבות דתית שהיא. אף אדם לא רוצה להרגיש כבול לאיזה אל שבוחן אותו על כל צעד ושעל, או שכופים עליו כפיות דתיות למיניהן. לראייה, הרחוב הישראלי גדוש במשפטים חילוניים המוכיחים את הכמיהה אחר עדויות לאתאיזם, כדוגמת: 'אני לא מאמין במה שאני לא רואה', 'אם יש אלוקים אז שיעשה לי עכשיו נס', וכן המשפט הנדוש: 'כיוון שהיתה שואה סימן שאין אלוקים'. מה לעשות, אבל כל המשפטים האלו הנם משפטי הבל שאינם מהווים ראייה בשום פורמט מחקרי כלשהו, **ופשוט שאלו לא הוכחות לכך שאין אלוקים!**

מה גם, שלאתאיזם יתרון נוסף, כפי שמציגים חכמי הפילוסופיה, בכך שיש בו איזשהו פוטנציאל לשלום כלל עולמי, שכן העולם מלא באינספור קורבנות של מלחמות דת. משוואתם פשוטה: העדר דתות = העדר מלחמות דת. רעיון זה טוב ויפה, אלא שפילוסופים אלו מניחים מראש שלא ניתן להוכיח את אמיתותה של אף דת, שהלא אם תִּפְּצָא דת אחת אמיתית כל הפילוסופיה הזאת נופלת.³

ישנם שני מניעים עיקריים למלחמות דת: האחד - הרצון להשליט דת אחת על פני האחרת, והשני - תפיסת מאמיני הדת שעל ידי הריגת מתנגדיה הם מקיימים את רצון האלוה שלהם. אין כמו העם היהודי שחוהו על בשרו מלחמות רבות כאלו. הבעיה, שפילוסופים אלו אינם לוקחים בחשבון שלא חסרות סיבות אחרות למלחמות בין עמים...

מאחר שרוב התאוריות המדעיות והפילוסופיות לוקות בחסר, אי אפשר להסתמך עליהן כלל. על כן, ספר זה נצמד רק לעובדות חד משמעיות ברורות ומנסה מתוכן להבין את המציאות בדרך לוגית פשוטה.

הרצון הטבעי להוכיח כי האתאיזם הוא האמת מותנה תחילה בשלילת קיומן של הדתות. זאת, מאחר שהדתות טוענות שהאמת והצדק איתן, וגם רגע היווסדותן מצוין בנקודת זמן היסטורית ברורה. כך, שיותר קל לנסות לשלול את ה'ש' מאשר להוכיח את ה'אין'. כמובן, ששלילה זו יש לעשות בדרך מושכלת ולא אינטואיטיבית. במילים אחרות, אי אפשר לשלול דת כזו או אחרת רק על פי מה שנראה בעינים שלנו או מרגיש מתוך העולם הפנימי שלנו, כפי המשפטים החילוניים שהוצגו קודם לכן.

בספר זה נתמקד בשלוש הדתות המונותאיסטיות הגדולות, יהדות נצרות ואיסלאם, ורק אם לא נצליח לאמת אף אחת מהן נבדוק גם דתות אחרות. שהרי אימות אחת מדתות אלו שולל לגמרי את האתאיזם ואת הדתות והכתות האחרות. מכיוון שאנו בוחנים עובדות בלבד, עלינו להשוות בין הכתוב בספרים המבדילים בין דת לדת לבין תהליך היווסדותן. לשם כך, נכריז על שתי עובדות ראשוניות:

1. **קיימות שלוש דתות מונותאיסטיות גדולות**, יהדות נצרות ואיסלאם, כעובדה גמורה – על זה אי אפשר להתווכח! בעולם חיים מיליארדים של אנשים המספרים שהם נוצרים, מיליארדים המספרים שהם מוסלמים, וכמה מיליונים האומרים שהם יהודים.

2. **לכל דת יש ספר ייחודי משלה**: לאיסלאם יש את הקוראן, לנצרות יש את הברית החדשה, וליהדות יש את התורה ומצוותיה. גם אלו עובדות בשטח.

ישנה טענה שכיחה הנשמעת בקרב אלו המתנגדים לדתות הבאה לגמד מראש את רמת האמינות של הכתוב בספרי הדתות (עובדה מספר 2), ולפיה: 'הם אינם מאמינים לְסִפְרֵימ'.

אך **זוהי כמובן טענה לא רצינית**, שהרי כל הידע שיש לאותם האנשים בתחומים האחרים נלמד מתוך ספרים שהם קראו, ולא מתוך ניסויים שהם ביצעו בפועל. מכאן, שאנשים אלו כן מאמינים לכתוב בספרים, אך רק לאלו התואמים את גישתם.

למעשה, ישנם שני מרכיבים החייבים להתקיים ב'דת אמת', ואלו

הם:

- **יסוד אמונה בלתי מעורער:** חוסר יכולת מצד הכופרים בדת להציג אפשרויות השוללות או מפקפקות ביסוד האמונה שעליו היא מבוססת;

- **מעשים בפועל:** ביצוע מעשים בפועל על ידי מאמיני הדת כאות זיכרון ליסוד האמונה שלה (כמצוות, חגים וטקסים).

בהתאם לכך, עלינו לעמת את **נקודת יסוד האמונה** שכל דת מבוססת עליה עם הכתוב בספרים ועם הווצרותם של המאמינים, באופן הבא:

- **איסלאם:** האם ניתן להוכיח שמוחמד הוא אכן נביא ושפסוקי הקוראן ניתנו לו מאת המלאך גבריאל?

- **נצרות:** האם ניתן להוכיח שישו הוא אכן המשיח, בנו של האלוקים ושותפו המלא, ושהוא קם לתחייה לאחר צליבתו?

- **יהדות:** האם ניתן להוכיח שהתורה ומצוותיה ניתנו מאת האלוקים בעצמו לבני ישראל והן אינן זיוף של אדם זה או אחר?

מאחר ואלו הן נקודות יסוד האמונה של כל אחת מהדתות, הרי ששלילתן תשלול אוטומטית את כל שאר הדברים המובאים באותם הספרים. אין זה אומר, כמובן, שכל הדברים האחרים הכתובים באותו ספר דת הם שקר מוחלט, אבל לעולם לא נוכל לדעת מה שם אמת ומה שקר כשיסוד האמונה העיקרי פגום. יש להבין, כשם שייסודות בניין לא יציבים גורמים לכל הבניין לקרוס כליל, כך גם חוסר היכולת להוכיח את יסודות הדת גורם לכך שכל הדת קורסת.

מנגד, אם יוכח שאחת מנקודות יסוד אלו נכונה הרי שבהכרח כל שאר הדברים הכתובים בספר של אותה הדת הנם אמת לאמיתיה. זאת, מאחר שייסודות אלו הפוכים את ספר הדת באופן אוטומטי לדברי אלוקים חיים. לפיכך, אם נקודת האיסלאם תוכח כאמתית ושפסוקי ספר הקוראן אכן ניתנו על ידי המלאך גבריאל, הנוכל להתווכח עם דברי המלאך שליחו של בורא עולם? קל וחומר, אם נקודת היהדות תוכח כאמתית, ובורא עולם בכבודו ובעצמו הוא זה שנתן לעם היהודי

את התורה ומצוותיה, איזה כסיל יעז לפתוח את פיו נכגדה? ואם נקודת הנצרות תוכח כאמתית, הרי שעלינו לקבל את כל מעשיו ודיבוריו של אותו ישו המשיח כאקסיומה.

השילוב בין **נקודת יסוד אמונת הדת** לבין **המעשים בפועל** הנעשים לזכרה מהותי בכל אחת מהדתות. מצוות רבות ביהדות הן זכר לכך שאלוקים נתן לבני ישראל את התורה בצאתם ממצרים. טקסים רבים בנצרות נעשים כזכר למהלך חייו של ישו המשיח, וחגים רבים באיסלאם נחגגים כזכר להתגלות הקוראן למוחמד. לכן, שלילת נקודת היסוד תבטל לחלוטין גם את משמעות המעשים בפועל.

למעשה, שילוב בין **'נקודת יסוד' ל'מעשים בפועל'** נכון לכל אירוע היסטורי. למשל, עם ישראל קבע את ימי י"ב בחשון מדי שנה כימי אבל-לאומי, כזכרון לתאריך בו נרצח ראש הממשלה יצחק רבין. כך, **הרצח מהווה את נקודת היסוד, וימי האבל הם המעשים בפועל.** על כן, מי שיעז לטעון שימי האבל הלאומי הנם המצאה יצטרך להוכיח שרבין לא נרצח.

כדאי לשים לב, ששלוש הדתות מציגות את האלוקים כחכמה אדירה שאין כמותה. על כן, מצופה מחכמה אלוקית גדולה מכל בשר ודם שתדאג להגן על דתה מפני מלעיגים עתידיים, בדיוק כפי שכל פזמונאי פשוט דואג להגן על זכויות שיריו באגודה לזכויות יוצרים על מנת שאיש לא יוכל לטעון שלא הוא חיבר אותו, וכשם שכמעט כל אדם מחבר צוואה בכדי שאיש לא יוכל לסתור את רצונו לאחר מותו.

לפי זה, לא מתקבל על הדעת לחשוב שאלוה חכם שכזה יקים את הדת שלו באופן שבו כל הדיוט יוכל לשלול אותה או לפקפק בה. ברור, שאם אלוקים באמת מעורב באחת מדתות אלו הוא בוודאי דאג לכך שאת **נקודת יסוד אמונת הדת** לא ניתן יהיה להפריך, והיא לא תקום ותיפול בגלל תאוריה מדעית זו או אחרת. מובן, שהוא גם לא יבסס אותה על רגשות סובייקטיביים הקיימים רק אצל אנשים מסוימים. ולכן, **רק בחינת יסודות אמונה אלו היא המפתח למציאת התשובה האם קיימת דת אמת!**

בנוסף למונח 'סוד האמונה' (המהווה את בסיס הדת כמוזכר לעיל) ישנם גם 'עיקרי האמונה', שהם פירוט העקרונות הראשיים של הדת. לפיכך, פרקי ספר זה נצמדים ל"שלושה-עשר עיקרי האמונה היהודית" המבוססים על פי דברי הרמב"ם (ר' פרק 2). הבחירה לבחון את שלוש הדתות על פי עיקרי האמונה היהודית דווקא (ולא על פי עיקרי האמונה הנוצרית או המוסלמית) נובעת מחמשת השיקולים הבאים:

1. **הדת היהודית היא הקודמת ברצף ההיסטורי לשתי הדתות האחרות**, מה שהופך אותה לדת המונותאיסטית הראשונה.

2. **הנצרות והאיסלאם מבססות עצמן על התנ"ך ועל הדת היהודית, ואינן מתכחשות אליהם**. לפיכך, אם יתברר שהדת היהודית (וכן התנ"ך) הנם שקר מוחלט, הרי שבאופן אוטומטי גם הנצרות והאיסלאם שיקריות.

3. **הנצרות והאיסלאם מציעות מעין "גרסת המשך" מתקדמת של היהדות**, ולכן יש להשוות את טענותיהן אליה. אם אחת משתי דתות אלו תתברר כדת האמתית, הרי שבהכרח גם היהדות והתנ"ך אמתיים, אלא שהם לא האמת כולה רק חלק ממנה. כלומר, התנ"ך ביחד עם "גרסת המשך" (הברית החדשה או הקוראן) מהווים את דת האמת המלאה.

4. **חמשת עיקרי האמונה הראשונים של היהדות אינם עוסקים ספציפית ביהדות** אלא בשאלה הכללית אודות מציאותו של בורא לעולם. למעשה, היהדות טוענת כי כל אדם פשוט יכול להבין שיש בורא לעולם רק על סמך התבוננות בבריאה. שיטה זו תואמת לחלוטין לגישת ספר זה, הבוחן עובדות חד משמעיות מציאותיות בדרך לוגית פשוטה שכל אדם יכול להבין אותן.

5. **נראה, כי מבין כל הדתות, העם היהודי הוא התופעה המרתקת ביותר**, שכן הוא הקטן שבעמים והנרדף מבין כולם, ועם זאת שורד עד היום. בנוסף, לאורך ההיסטוריה חיו בקירבו גאונים וחכמים להפליא, ובוודאי שיש מה ללמוד מכל אחד מהם. כמו כן, למרות היותו מועט ומדינתו מזערית כל-כך על הגלובוס, נראה שהוא מכיל את הספקטרום הרב ביותר של מגזרים: דתי, חילוני, חרדי, חרדי-לאומי, דתי-לאומי, ציוני, ציוני-דתי, ימני, שמאלני, מסורתי, יהודי-אתאיסט, רפורמי, קונסרבטיבי,

אורתודוקסי, אגנוסטיקן, אשכנזי, ספרדי, חב"דניק, חסיד גור, חסיד ברסלב, אדמו"ר א', אדמו"ר ב', מקובל, מתנחל, שומר מסורת, יוצא בשאלה, חוזר בתשובה, דתל"ש, דתי-קיצוני, משתטח על קיברי צדיקים, שומרוני, קראי, יהודי-משיחי, עוכר ישראל, נשות הכותל, כיפה סגורה, דתי לייט, ועוד היד נטויה. התקווה, שעם סיום ספר זה כל אחד יוכל להבין ולהיווכח אלו מהמגזרים לגיטימיים ואלו לא!

1.2 אופן הלימוד המומלץ של הספר (דבר המחבר)

ברור, שהספקטרום הרחב של מגזרים בחברה היהודית לא החל מיד עם היווסדות הדת. אלא, במהלך אלפי השנים חלו שינויים ותמורות היסטוריים אשר הולידו חלק גדול מהמגזרים הללו. למרביתם אין שום קשר עם היהדות המקורית הראשונית והם נבעו מהשפעה ישירה של הנצרות והאיסלאם.

כחלק מהניסיון להבין את האמת, ספר זה שולל את הזרמים שמקורם בטעות הבנתית יסודית (שלא לומר 'הטעיה מכוונת') של מייסדיהם. חשוב לזכור, לקלקל אפשר בקלות ובמהירות, אבל לתקן לוקח זמן. לכן, ספר זה אינו מתפשר ונכנס לעומק ההוכחות של הדתות, בין היתר, כדי לתקן את כל האיולות שנעשו ליהדות המקורית. המלצת המחבר, ללמוד כל פרק *בנחת ובאיטיות מבלי לדלג, להרהר אחר הדברים*, ולא לנסות לסיים את כל הספר ביום אחד. כמו כן, מומלץ לקרוא אותו יותר מפעם אחת.

פרקי הספר בוחנים תחילה את משמעות המילה "אמונה" (פרק 3). זאת, מאחר שכל אחד מעיקרי הרמב"ם מתחיל במשפט "אני מאמין באמונה שלמה" (ר' פרק 2).

אחר כך, הספר דן בשאלת מציאותו של בורא עולם בהתאם לטענת היהדות שכל אדם יכול להבין שיש בורא לעולם מתוך התבוננות בבריאה (פרק 4). חשוב לדעת שפרק זה אינו בא לאמת איזו

דת מהדתות, שכן זוהי רק תובנה ראשונית לכך שיש בורא לעולם. כמובן, שתובנה זו לא מקנה לאף אדם או דת את הידיעה מי הוא או את הבעלות עליו.

הפרק החמישי (5) מהווה את לב הספר ומתמודד עם נקודות היסוד של כל אחת משלוש הדתות. תחילה, מתקיים דיון אודות מועד חיבורו של התנ"ך על ציר הזמן ההיסטורי, ולאחר מכן הפרק מתמודד עם יסוד האמונה של היהדות. לקראת סוף הפרק, נבחנים יסודות האמונה הנוצרית והמוסלמית כנגד יסוד האמונה היהודית, והמסקנה הסופית היא שלא ניתן להפריך את היהדות, ושרק היא דת האמת.

בעקבות כך, הפרק השישי (6) מוכיח כיצד התורה שבעל-פה, זו המסבירה את המצוות, מחויבת המציאות. על כן, הפרק שולל את קיומם של זרמים אחרים ביהדות אשר אינם עומדים בקנה אחד עם יסודה ועם התורה שבעל-פה.

הפרק השביעי (7) דן בשאלת הבחירה החופשית של האדם, והפרק שאחריו (8) עוסק בשכר ובעונש עבור שמירת המצוות או כפירה בהן. מתוך דיון זה, מוכח גם כי המושג "העולם הבא", זה שאחרי המוות, וודאי לחלוטין.

הפרק התשיעי (9) עוסק בנבואות תנ"כיות עתידיות אודות ביאת המשיח ותחית המתים, והפרק האחרון (10) מוקדש לניפוץ כמה משפטים חילוניים פופולריים אשר אבד עליהם הכלח.

3. "אני מאמין באמונה שלמה"

המילה "אמונה", על כל נטיותיה, שגורה מאוד בשפה היומיומית. כמעט כל אדם משתמש בצמד מהמילים "אני מאמין" לעיתים קרובות, אפילו מבלי לשים לב. פעמים רבות נשמעים בציבור הישראלי משפטים בסגנון: 'אני מאמין שאם ניסע דרך כביש גהה נעקוף את הפקקים של נתבי איילון', או 'אני לא מאמין שהחבר הכי טוב שלי אמר עלי דברים כאלו', וכן 'אני מאמין שבכוחות משותפים נצליח ביחד להקים את הפרויקט הזה'. מכרזי עבודה רציניים דורשים מהמועמד להציג בנוסף לקורות חייו גם את ה"אני מאמין" שלו. כל אלו מעניקים למילה אמונה מעין פרשנות של 'כך אני חושב', או 'כך נראה לי נכון'.

יתרה מזו, הצירוף "אמונה באלוקים" יוצר משמעות של ספק כלשהו וחוסר וודאות; אולי כן ואולי לא, אולי יש אלוקים ואולי אין. מה גם, שהשפה החילונית שופעת במשפטים התומכים במשמעות כזו, כמו: 'כל אחד והאמונה שלו', 'איש באמונתו יחיה', 'פתי מאמין לכל דבר – לחתול ולעכבר', 'אתם והאמונות הטפלות שלכם', 'אני מאמין רק במה שאני רואה', 'אתה חי באמונה עיוורת', 'אמונה זה בלב', 'תאמין בעצמך', 'אם תאמין תצליח', וכולי.

בל נטעה, לא רק החילונים חושבים שזוהי משמעות המילה אלא אף חלק נכבד בקרב הציבור הדתי. מחשבה זו באה לידי ביטוי בפתגמים רבים, כגון: 'איפה שנגמר השכל מתחילה האמונה', 'מי שמאמין – לא מפחד את האמונה לאבד', 'אנחנו מאמינים בני מאמינים', 'אמונה זה לא דבר שצריך להוכיח', 'טוב לי עם האמונה שלי', 'ככה אני מאמין וזהו', 'תתחזק באמונה', וכדומה.

באופן הזה, המונח "אמונה באלוקים" מתקבל כאיזושהי אקסיומה שאסור לשאול עליה שאלות. נוצר מעין תחום אפור של חוסר וודאות, רק שלא תערער למישהו את האמונה, חס ושלום'.

3.1 היש אמת במשפטי אמונה אלו?

לפני שנבחן את משמעות המילה אמונה, נעמוד תחילה על חוסר ההיגיון שבשלושת המשפטים השכיחים: 'איש באמונתו יחיה', 'כל אחד והאמונה שלו', ו'אני מאמין רק במה שאני רואה'. ניווכח, כי משפטים אלו אינם עומדים בקנה אחד עם המציאות כלל והגיע הזמן להוציא אותם אל מחוץ ללקסיקון.

3.1.1 "איש באמונתו יחיה" ו"כל אחד והאמונה שלו"

הפתגמים, "איש באמונתו יחיה" ו"כל אחד והאמונה שלו", נולדו מתוך הרצון להצדיק את האידאל החילוני המתנער מכל אמונה דתית שהיא. במילים אחרות, להוֹגֵי הפתגמים אין בעיה שה'אֲחֵר' יאמין במה שהוא רוצה כל עוד הוא אינו כופה את אמונתו על האחרים. 'חיייה ותן לחיות' כיאה למדינה דמוקרטית מתוקנת.

שני הפתגמים מביעים אותו הדבר בדיוק, רק ש"איש באמונתו יחיה" נשמע אלגנטי יותר, ורבים מתפתים לחשוב שהוא ציטוט מהתנ"ך. זאת, מאחר שהוא עיוות של הפסוק התנ"כי (חבקוק ב, ד): **"וְצַדִּיק בְּאֵמוֹנָתוֹ יַחֲיֶה"**. על כן, נתקמד בעיקר בו.¹

ובכן, "איש באמונתו יחיה" כולל בתוכו תנאי אחד חשוב: שהאמין יחיה. הבעיה, שהמציאות מוכיחה כי ישנן אמונות מסוימות המוציאות להורג את מי שכופר בהן. ארגונים כמו הג'יהאד האיסלמי, הטליבאן, אל-קאעידה ודאעש, מאמינים שעל ידי רצח כופרי האיסלאם הם מקיימים את רצון האל. הם אינם רואים עצמם כארגוני טרור פורעי חוק, אלא כנציגים הנאמנים ביותר של הקוראן.

1. באותו אופן, גם הפתגם "פתי מאמין לכל דבר - לחתול ולעכבר" הוא גרסה משובשת של הפסוק "פְּתִי יֶאֱמִין לְכָל-דָּבָר" (משלי יד, טו).

אדרבה, הם משוכנעים שהם אנשי חסד המטיבים עם הכופרים בהוצאותם להורג – שהרי בזה הם מונעים מהם לחטוא עוד ומצילים אותם מגיהנום בעולם הבא. נהדר, זו אמונתם ועל-פיה הם חיים. **היש יותר "איש באמונתו יחיה" מזה?**

לפי זה ברור שפתגמים חילוניים אלו תלושים מהמציאות ובלתי הגיוניים, והם מעניקים לגיטימציה לכל אמונה שהיא – אפילו לכזו השוללת את זכות קיומו של הוגה הפתגם עצמו, כמו לדאעש. כדי למנוע זאת, החילוניות מנסה להגביל את חופש הדתות: **"כל אחד והאמונה שלו"?** בטח, אבל רק אם זה לא מתנגש עם 'האמונה החילונית'!

דוגמה מובהקת לכך ניתן לראות ברצונו העז של הציבור החילוני לגייס את החרדים בעל-כורחם לצה"ל כדי שגם הם ישאו בנטל הלאומי. באותה הנשימה, ניתן להזכיר גם את החשיבות הרבה שהחילוני רואה בשילוב לימודי ליבה במסגרות החינוך החרדיות כדי לשלבם בעתיד בשוק העבודה. טענותיו של החילוני מוצדקות מאוד בעיניו: גם הם אזרחי המדינה ומחויבים בגיוס, ובהחלט הגיע הזמן שהפרזיטים האלו ילכו לעבוד במקום לחיות על חשבון משלם המיסים, שזה אני'.

האדם החילוני באמת מאמין שזהו אחד הפתרונות העיקריים לבעיות הבערות. מנגד, החרדי מאמין שאסור לו להתגייס לְצַבָּא שאינו פועל על פי דיני התורה, וכן הוא מאמין שבכל דקה שיקדיש ללימודי חול על חשבון לימודים תורניים הוא יפספס את תכלית חייו.

הנה: **קונפליקט בין אמונות** – זה מאמין כך וזה מאמין אחרת. עם כל הכבוד לבעיות המדינה, חילוני הדוגל ב"איש באמונתו יחיה" או "כל אחד והאמונה שלו" **לא יכול לבוא בדרישה אל החרדים לשנות את אורח חייהם!**

חד משמעית, ההסכמה על "איש באמונתו יחיה" או "כל אחד והאמונה שלו" היא רק בתנאי שזה אינו נוגד את האינטרס האישי של האדם ה'לא-מאמין'. אין לו בעיה שהחרדי ילמד תורה כל היום, רק לא על חשבוננו. גם לא אכפת לו שהמוסלמים יאמינו במה שהם רוצים, אבל שלא יתפוצצו לו באמצע הרחוב או באוטובוס. עד כאן.

יתכן, שהדרישות החילוניות לשיוויון בנטל ולימודי ליבה מחרדים לגטימיות, ושההתנגדות העולמית לפעולות טרור איסלמי מחויבת. ובכל זאת, הן עומדות בסתירה ל"איש באמונתו יחיה" ול"כל אחד והאמונה שלו".

בעצם, הפתגם היחידי שיכול היה להתקבל על הדעת בסגנון שני הפתגמים הריקניים האלו הוא "איש על פי חוקי המדינה יחיה", שהרי במדינת חוק כולם מחויבים לציית לו מבלי יוצא מן הכלל. אולם, כל עוד ימשיכו להאמר פתגמים הבליים כדוגמת השניים האלו, אזי שעל הציבור החילוני להשלים עם אמונתם של החרדים ולאפשר להם את החופש לחיות כרצונם, ללא כפייה חילונית כלשהי.

ובכל מקרה יש לזכור, שגם "איש על פי חוקי המדינה יחיה" הוא משפט של כפייה, הכופה על כל אזרחי המדינה לחיות על פי אמונתו ואורח חייו של המחוקק! ומי אמר שאורח חייו של המחוקק נאמן לאמת האבסולוטית שעל-פיה יש לחיות?

3.1.2 "אני לא מאמין במה שאני לא רואה"

גם המשפט המפורסם "אני לא מאמין במה שאני לא רואה" נדוש ובלתי הגיוני. נאמר, שאדם מסוים משוחח טלפונית עם רעייתו השוהה בחו"ל. האם אותו אדם צריך להאמין שרעייתו קיימת? וודאי שלא. עצם העובדה שהוא משוחח איתה, הוא שואל והיא עונה, מהווה ראייה לקיומה אף על פי שהוא לא רואה אותה פיזית.

בכלל, לא יעלה על הדעת להוציא משפט מהסוג הזה מהפה במאה ה-21. האם מישהו רואה את כח המשיכה? מישהו רואה גלי קול? מישהו רואה קרינת רנטגן? מישהו רואה גלי רדיו? מישהו רואה קרינה סולרית? מישהו רואה אולטרה-סגול? מישהו רואה אינטרנט אלחוטי ()? לא. לא רואים, למרות שזה קיים.

לכן, אנשים ש"אינם מאמינים במה שהם לא רואים" מבוקשים מאוד לעבודה בִּפְּנֵי הגרעינים, שכן חסרים פראיירים שיסכימו לעשות פעולות שונות בתוך ליבת הכור בעודו עובד - הרי מי שלא רואה את קרינת הגמא גם מן הסתם לא מאמין שהיא קיימת, לא?!

הראייה והשמיעה שלנו מוגבלים לתדרים מסוימים בלבד. אנו מסוגלים אמנם לראות את התוצאה של אותו גורם, אבל לא את הגורם עצמו. כלומר, כדור שיזרק אל-על תמיד יפול בחזרה למטה בגלל כח הכבידה, אפילו שאת כח הכבידה עצמו לא ניתן לראות. כמו כן, אם נכוון מכשיר רדיו לתדר מסוים הוא יקלוט שידורים כתוצאה מגלי הרדיו שבאוויר אפילו שאין ביכולת האדם לראותם.

והנה, אחד המקצועות העתיקים ביותר בעולם הוא קוסם. כידוע, קסמים נעשים על ידי אחיזת עיניים, כך שאדם ש"אינו מאמין במה שהוא לא רואה" הוא הלקוח מספר אחת של הקוסם.

נאמר, שצ'יקו ודיקו (זוג קוסמים ידוע משנות ה-80) יחתכו בחורה לשלושה נתחים: ראש, בטן ורגליים, וכל נתח יניחו במקום אחר על הבמה.

האדם ש"אינו מאמין במה שהוא לא רואה" מן הסתם חייב להאמין במה שהוא כן רואה (אחרת, הוא פשוט בוחר שלא להאמין בשום דבר ללא קשר אם הוא רואה אותו או לא). בכל זאת, מוחו לא מקבל את העובדה שאיבריה של אותה הבחורה התפזרו באולם. זאת, מכיוון שהוא יודע בוודאות שדבר כזה לא יכול להיות, ובכל סיטואציה אחרת בה מישהו יפריד את ראשה של בחורה מגופה, אף אחד לא יעמוד למחוא כפיים לשוחט.

באותו האופן, גם הצופה בסרט קולנוע מבין שהעלילה מפוברקת, למרות שבמו עיניו הוא רואה דרמה מאוד משכנעת. בצורה מפוברקת זו בנויים לעתים רבות גם סרטים דוקומנטריים וכתבות עיתונאיות. כל אלה מוכיחים שאין קשר מחייב בין ראייה לאמונה.

3.2 ה"אמונה" שבשלושה-עשר העיקרים

כל עיקר משלושה-עשר עיקרי האמונה היהודית נפתח במילים "אני מאמין באמונה שלמה" (ר' פרק 2). אם אכן משמעויות המילה "אמונה" הן ספק, אי וודאות או מחשבות אישיות, הרי שמשפט זה בלתי הגיוני בעליל. היתכן משפט כמו: 'אני בספק מארץ הספקות שיש בורא לעולם ועל כן אני מתפלל אליו?', או 'נראה לי שמתישו יבוא משיח ולכן אני מקיים את מצוות התורה'?

אם לא די בחוסר היגיון זה, הרי שעוד ניסוח עיקרים אלו מיוחס אל הרמב"ם, שהיה ראליסט ידוע, רצינונלי, ואיש רפואה ומדע. היתכן שאדם בסדר גודל שכזה יאמר משפטים תמוהים כאלו? התשובה חד משמעית, לא.

קורא יקר, הפרקים הבאים הולכים לשנות לך את כל תפיסת המילה ומשמעותה. אתה יושב? תחזיק חזק, הנה אנחנו מתחילים.

3.3 "אמונה באלוקים": שטיפת מוח דתית?

לו משמעות המילה אמונה היתה אחת ממשמעויות הספק הנ"ל, הרי שניתן היה לַצְפוֹת ספר התורה (וכן כל התנ"ך) יהיה גדוש בצירוף "אמונה באלוקים" לסוגיו השונים. היינו מצפים שספר התורה, המהווה את בסיס האמונה והמצוות, יעשה לנו שטיפת מוח, וכל פסוק שני יכלול את הצירוף: "תאמין באלוקים, תאמין באלוקים, תאמין באלוקים!"

אבל, מפתיע לגלות כי צירוף מעין זה על כל נטיותיו השונות מופיע בכל ספר התורה רק חמש פעמים בלבד! כן קורא יקר, קראת נכון, הצירוף "להאמין באלוקים" מופיע בכל חמשת חומשי התורה (בראשית, שמות, ויקרא, במדבר ודברים) בסך-הכל בחמישה פסוקים מתוך 5,845 פסוקי התורה (רק 0.08%). מתוכם, שני פסוקים מיוחסים לחטא המרגלים במדבר והשלושה האחרים לאברהם אבינו, לקריעת ים-סוף, ולמשה ואהרן. כעת, נדון בחמשת המקרים האלו על-פי סדר הופעתם בתורה.

1. **אברהם אבינו האמין באלוקים:** לאחר שאלוקים הבטיח לאברהם שזרעו היא רב כמספר כוכבי השמיים, כתוב: **"וְהָאֱמִן בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה"** (בראשית טו, ו). דבר זה תמוה מאוד, שהרי אברהם דיבר ישירות עם אלוים, ולכן כיצד ניתן לומר שהוא האמין בו? איזה ספק יכול להיות לאברהם לגבי מציאותו של אלוים אם הוא עצמו מדבר איתו

2. **לאחר שהמצרים טבעו בים סוף:** מתחילת עבדות בני ישראל במצרים ועד קריעת ים סוף לא מוזכר שום עניין של אמונה באלוקים. אולם, לאחר שבני ישראל חצו את הים, כתוב כך:

"וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם, וַיֵּיּרָאוּ הָעָם אֶת-ה', וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבַמֶּלֶכֶה עַבְדּוֹ" (שמות יד, לא). הפסוק מלמד שבני ישראל האמינו באלוקים אך ורק לאחר שראו את פעולתו במו עיניהם. היתכן שלאחר שבני ישראל ראו בחוש הראייה את 'ידו של האלוקים', הם עדיין מסופקים אם הוא קיים או לא?²

3. **חטא המרגלים:** כידוע, למרות שאלוקים הבטיח לבני ישראל שהוא יוביל אותם אל ארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש, הם שלחו שנים-עשר מרגלים לתור אותה. אולם, עשרה מהם הוציאו עליה דיבה, הפחידו את העם וסיפרו שהיא ארץ אוכלת יושביה. אז שאל האלוקים את משה: "עַד-אָנָּה יִנְאָצְנִי הָעָם הַזֶּה, וְעַד-אָנָּה לֹא-יֹאמְרוּ בִּי, בְּכָל הָאֲתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ" (במדבר יד, יא). בפסוק זה, מציג אלוקים סיבה למשה מדוע בני ישראל צריכים להאמין בו, והיא כל האותות שהוא עשה עמם עד כה (מכות מצרים, קריעת ים סוף, המתקת מים מרים, ניצחון על צבא עמלק, הוצאת מים מצור, הורדת מן מהשמיים, עמוד ענן ביום ועמוד אש בלילה, ועוד ועוד).

4. **משה היכה בסלע:** כשבני ישראל התלוננו בפני משה על צימאון במדבר, אלוקים ציווה עליו שידבר אל הסלע ובכח הדיבור יצאו ממנו מים. משה, לעומת זאת, הכה בסלע. אז אמר אלוקים למשה ולאהרן: "יַעַן לֹא-הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר כ, יב). היתכן לומר דבר כזה על משה, שהוא לא האמין באלוקים? הלא התורה מעידה על משה שאלוקים דיבר איתו פנים אל פנים כדבר איש אל רעהו, ושהוא נאמן ביתו.

5. **תוכחת משה על חטא המרגלים:** לפני פטירתו של משה, הוא הוכיח את בני ישראל על חטא המרגלים, ובמהלך התוכחה אמר להם: "וּבִדְבַר הָזֶה אֵינְכֶם מְאֱמִינִם בְּה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים א, לב). שוב, משה כיוון לכך שלמרות כל הניסים הגלויים שחוו בני ישראל במדבר בכל זאת לא האמינו שאלוקים יעמוד לעזרתם בכיבוש הארץ.

2. כמובן שאין הכוונה ל"יד" כמובן המוחשי הרגיל שלה, אלא לתיאור מידת הפעולה של ה'.

חמשת הפסוקים הללו שוללים לחלוטין את האמונה באלוקים כספקנות. הרי לא יתכן שלאברהם ולמשה היו ספקות לגבי מציאותו של אלוקים שכן הם דיברו עימו ישירות, וכן התברר שכל אמונת העם באלוקים באה רק לאחר שהם ראו את כוחו ועוצם ידו במו עיניהם ומציאותו הוכחה להם.

נוסף לפסוקים אלו, ישנו עוד פסוק אחד הנאמר מפי משה, הקשור גם הוא לתוכחת חטא המרגלים: "וּבְשַׁלַּח ה' אֶתְכֶם מִקְדֵּשׁ בְּרַנֶּעַ לְאֹמֶר, עֲלוּ וְרִשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם, וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְלֹא הֵאֱמַנְתֶּם לוֹ, וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקֹלוֹ" (דברים ט, כג). בפסוק זה, משה מציג סוג אחר של אמונה – לא אמונה באלוקים, כי אם אמונה לאלוקים. קורא יקר, השמעת אי פעם מישהו אומר 'אני מאמין לאלוקים', באות ל'?

המלבי"ם (רבי מאיר ליבוש בן יחיאל מִיְיָזֶר), שהיה בקי בלשון התנ"כית, מסביר שישנם שני סוגים של אמונות: אמונה שאחריה האות ל' (אמונה למישהו), ואמונה שאחריה האות ב' (אמונה במישהו). כעת, נסביר ונבהיר את ההבדל ביניהם באמצעות המחשבות ודוגמאות.³

3.4 אמונה שאחריה האות ל'

אמונה שאחריה ל' (אמונה למישהו) יכולה להיות רק כלפי אישיות חושבת ומדברת המעבירה מסר מסוים. המסר יכול לעבור בשיחה פנים אל פנים, בשיחה טלפונית, ראיון בטלוויזיה וברדיו, מאמר בעיתון, הודעה אינטרנטית, פוסט, ספר, שליח, מכתב, איגרת וכדומה. ישנם שלושה מדדים עיקריים שבאמצעותם האדם בוחר האם להאמין לדברי אותה אישיות או לא. שלושת המדדים תומכים ומשלימים זה את זה, ואלו הם (להלן: מ'):

3. המלבי"ם, התורה והמצוה: שמות יד, לא. על בקיאותו בלשון התנ"כית ר' בחיבורו איילת השחר, ובו סיכום 613 כללים להבנה הנכונה של הכתובים, וכן ר' בהקדמתו לפירוש התנ"ך בספר ישעיהו כיצד חקר ודרש על הבדלי השמות, המלים והפעלים, עד אשר ידע גדר כל אחד ואחד מהם באופן ברור ומדויק.

1. רמת הראליסטיות של המסר ועד כמה הוא תואם לחיי היומיום המציאותיים
2. מידת נאמנות הדובר כמקור בר-סמכא דובר אמת
3. מספר העדים או הראיות היכולים לאמת את המידע

במילים אחרות, ככל שהסיפור ראליסטי יותר ותואם למציאות חיינו, כך הנטייה תהיה להאמין לדובר גם בלי לחפש אחר ראיות ועדים. אולם, ככל שהסיפור ישמע הזוי יותר ובלתי הגיוני, כך יתגבר הצורך בבירור מידת נאמנות המספר כדובר אמת, וכן החיפוש אחר מספר רב יותר של עדים או ראיות המאמתים את הסיפור. נמחיש את השפעת מדדים אלו באמצעות הדוגמאות הבאות.

3.4.1 החוב לעולם התחתון

קורא יקר, תאר לעצמך את הסיטואציה הבאה: באחד הערבים יופיע בפתח ביתך אדם לא מוכר. לאחר שיציג עצמו ויספר בקצרה את קורות חייו, יאמר שהסתבך עם הלוואה בשוק האפור ושעליו להשיב עוד הלילה חוב של 1,000 שקלים. הוא כמובן לא יבקש ממך נדבה אלא הלוואה, ויתחייב להחזיר לך בעוד חודש את מלוא הסכום. התאמין לאותו אדם או לא?

ובכן, התשובה לכך מורכבת משני מישורים: האחד – האם אתה מאמין לסיפור החוב, והשני – האם אתה מאמין שהוא ישיב לך את הלוואה. רוב האנשים בעולם לא יאמינו לאותו אדם מאחר שלא ידועה להם מידת הנאמנות שלו כדובר אמת (מ' 2). אולי הוא נוכל, רמאי, שקרן או גנב שמתכנן תרגיל עוקץ. אף על פי שסיפורו יכול להיות מציאותי (מ' 1) ויתכן שיוכל להציג עדים וראיות (מ' 3), בכל זאת רוב האנשים לא יאמינו לו בגלל העובדה שהם אינם מכירים אותו והוא לא הוכיח להם אמינות כלשהי בעבר (מ' 2).⁴

4. אם יהיו בכל זאת כמה מעטים שיתפתו להאמין לאותו אדם, הרי שהסיבה לכך תהא טעות יסודית בהבחנת "מידת נאמנות הדובר כמקור דובר אמת" (מ' 2). מהותה של טעות זו באחת מן השתיים: **תמימות ונאיביות** (כנראה מכך שאותם אנשים לא ניכחו מספיק מנוכלים בעבר), או **שיקול דעת משובש** שהושפע מגורם חיצוני, כמו הלשון החלקקה של אותו אדם, המראה החיצוני או הקסם האישי שלו.

3.4.2 הבעל ורעייתו

להלן שלוש הדגמות למדדי אמונה אלו ביחסי בעל ורעייה:

בראשון, האישה סיפרה לבעלה אודות הנחה פתאומית של 50% שקיבלה בקניות בסופר-מרקט. הבעל, כמובן, האמין לאישתו גם מבלי לבדוק את פרטי המקרה וללא צורך בהוכחה כלשהי לאור ריאליסטיות הסיפור (מ' 1).

במקרה השני, האישה חזרה לביתה בשעת לילה מאוחרת וסיפרה לבעלה שבילתה עם חברותיה במועדון. השאלה, האם הבעל מאמין לסיפורה או לא, תלויה במידת נאמנותה של האישה כדוברת אמת בעבר (מ' 2). אם במקרים דומים קודמים היא נמצאה כדוברת אמת הרי שבעלה יסמוך על דבריה גם עתה, אך אם היא הוכחה בעבר כדוברת שקר הרי שהוא לא יאמין לה בכזו קלות והיא תאלץ להציג עדויות לדבריה (מ' 3).

במקרה השלישי, האישה מצאה בביתה יום אחד מכשיר חשמלי יוקרתי. במהלך תחקור הבעל התברר לה סיפור הזוי לחלוטין. לטענתו, בעודו מטייל בקניון נחתה במרכזו חללית וחייזרים חטפו אותו. במשך שעתיים שלמות הם ביצעו בו ניסויים, וכאות תודה על השתתפותו בניסוי מפקד החייזרים העניק לו במתנה מכשיר יוקרתי זה. כמובן, האישה ההמומה לא האמינה לסיפור הזה מסיבה אחת פשוטה: הסיפור לא מציאותי (מ' 1). היא עצמה מעולם לא פגשה חייזרים ולא דיברה עם חייזרים, ועל כן היא משוכנעת שבעלה בדה את הסיפור מליבו רק בכדי להצדיק את הקנייה המופרזת הזו. למרות זאת, היא מכירה את בעלה כאדם אמין ביותר שמעולם לא שיקר לה (מ' 2). על כן, מה שגותר לה לעשות הוא לחפש אחר עדים לאירוע (מ' 3). ככל שתמצא יותר עדים כך יתברר שהוא דובר אמת, אך אם לא תמצא אף לא עד אחד הרי שהוא דובר שקר.

3.4.3 סיכום האמונה ל'

הדוגמאות מוכיחות כי אמונה למישהו מבוססת על ידיעה מוקדמת או הוכחות וודאיות. האמונה לדברי האיש בעל החוב לעולם התחתון מותנת בהיכרות ההיסטורית עם אותו אדם. אך, מכיוון שאין היסטוריה כזו והוא לא הוכיח נאמנות בעבר, איש לא יסמוך עליו. אמונת הבעל

להנחה שאישתו קיבלה בסופר-מרקט מבוססת על ידיעה מוקדמת מצידו שהנחה כזו בהחלט אפשרית. גם האמונה לדברי אישתו שבילתה עם חברותיה תלויה בניסיון העבר, האם במצבים דומים קודמים היא הוכחה כדוברת אמת או שקר. וחוסר אמונת האישה שחייזרים חטפו את בעלה נובע מכך שהיא עצמה לא חוותה אירוע כזה מעולם. **המסקנה חד משמעית: אמונה מבוססת על ידיעה!**

3.5 אמונה שאחריה האות ב'

אמונה שאחריה ב' יכולה להיות בכל דבר, במישהו או במשהו, ולא רק באישיות. ניתן להאמין בחפצים (עץ, אבן, קמעות, שרשראות מזל), בדברים מיסטיים (גורל, מזל, תנועת כוכבים, שדים, אלוהיות), ובאנשים. גם אמונה שאחריה ב' מבוססת על ידיעה מוקדמת, כפי שהדוגמאות הבאות תמחשנה.

3.5.1 אמונה בחפצים

אין אף אדם בעולם שיאמין בחפץ מסוים באופן שרירותי. אין הכוונה שהאמונה היא בקיום החפץ עצמו, אלא בכוחותיו ובסגולותיו. כלומר, אדם יאמין שלחפץ מסוים יש כוחות מיוחדים **רק לאחר שהתנסה בו בעבר**. לדוגמה, אם אדם זרק במקרה אבן לשמיים וכתוצאה מכך נפלה ציפור ארצה, אין זה אומר עדיין כלום. אבל, אם תופעה זו תחזור על עצמה פעמיים ושלוש ברציפות, הרי שהאדם יתחיל להאמין שבאבן הזאת יש סגולות מיוחדות לפגוע בבעלי-כנף. באופן דומה, כדורגלנים מסוימים עונדים על צווארם שרשרת ספציפית רק מתוך העובדה שִׁבְּעַת ענידתה בפעם הקודמת קבוצתם ניצחה, וכך הם מאמינים שזוהי שרשרת המזל שלהם.

3.5.2 אמונה בדברים מיסטיים

אנשים רבים תרים אחר 'פֶּאָבָאוֹת' (מקובלים) שיפתרו להם בעיות שונות בחיים. האמונה באנשים אלו באה **בעקבות עדויות על ניסים ונפלאות שהם עשו לאחרים**. יש אנשים המאמינים שעל ידי החלפת שמם הפרטי או על ידי מעבר דירה ישנו את מזלם, שהרי משנה מקום

משנה מזל. גם **אמונה זו מסתמכת על עדויות אנשים קודמים המעידיים שאצלם זה הצלית**. בנוסף, ישנה אמונה שאסור להביט בחתול שחור או שאסור לישון עם רגליים לכיוון הדלת. אמונות אלו נובעת מכך שבעבר מישהו ניזוק וקיסר את הנזק לזה. אחרת, אף אדם לא היה מעלה על דעתו שיש כח רע בחתול שחור או בשינה עם רגליים לכיוון הדלת.⁵

3.5.3 אמונה באדם

הסיטואציה הבאה היא האופן הטוב ביותר להמחיש אמונה באדם: מנהל חברה גדולה הזדקק לעובד בעל יכולות שיווק אדירות שימנף את החברה כמה צעדים קדימה. הוא פירסם מכרז ובעקבותיו נשלחו אליו מאות קורות-חיים. לאחר סינון ארוך, הוא בחר מתוכם את חמשת המועמדים הרציניים ביותר, וכל מועמד הוזמן לראיון אישי. במהלך הראיון, המועמד הציג את עצמו וסיפר אודותיו, ומנהל החברה שאל אותו אודות הנתונים הרשומים בקורות חייו.

בעל החברה הצטרך לבחור האם הוא **מאמין** לדבריהם של המועמדים או לא (אמונה שאחריה ל'). הוא כמובן לא עשה זאת רק על סמך עיניהם היפות, ורצה לבסס את האמונה לדבריהם על ידיעה. לכן, הוא התקשר לממליצים שהוא מכיר אישית וסומך על דעתם, והשווה את המידע עם מנהלים ממקומות העבודה המוזכרים בקורות החיים. כך, הוא הצליב נתונים בכדי להבין אם הכתוב בקורות החיים עם מה שסיפר המועמד בראיון הם דברי אמת או שקר.

לאחר שהמנהל סיכם את הכל, הוא הבין מי מהמועמדים הוא הטוב ביותר לתפקיד. במילים אחרות, רק לאחר שידע בוודאות שדברי המועמד הם אמת לאמיתה הוא החל **להאמין בו**, כלומר, **להאמין** ביכולותיו של העובד לקדם את החברה. **מכאן, שהאמונה במישהו היא השלב הבא שאחרי הידיעה!**

5. חלק מהאמונות שהוזכרו לעיל מקורם ביהדות, כדוגמת המקובלים, ושינוי שם האדם ומיקומו.

3.6 חכמה בינה ודעת

התובנה שאמונה מבוססת על ידיעה מבארת כעת את חמשת פסוקי התורה:

- כשנאמר כי אברהם האמין בה', הכוונה שהוא האמין בהבטחה שיהיה לו מספר רב של צאצאים. האמונה של אברהם בה' התבססה על הידיעה שיש בורא לעולם (שהרי עימו הוא משוחח), ושהוא כל יכול. אז, אם הוא מבטיח הוא בוודאי גם יקיים.
- כשבני ישראל ראו את היד הגדולה של ה' בקריעת ים סוף, האמונה שלהם התבססה על הידיעה שה' נלחם להם במצרים, ולכן עכשו הם מאמינים שלא רק קריעת ים סוף מאיתו, אלא כל עשר המכות שחטפו המצרים ממנו והן אינן תופעות טבע.
- בשני הפסוקים העוסקים בחטא המרגלים, בין כשה' שאל את משה: "עַד-אָנָּה יִנְאַצְנִי הָעָם הַזֶּה, וְעַד-אָנָּה לֹא-יֶאֱמִינוּ בִּי" (במדבר יד, יא), ובין כשמשה הוכיח אותם על חטאם (דברים א, לב): "וּבְדַבַּר הַזֶּה אֵינְכֶם מְאֱמִינִם בְּה' אֱלֹהֵיכֶם", הכוונה היתה, כיצד יתכן שבני ישראל לא סומכים על ה' שיכניסם לארץ זבת חלב ודבש לאחר כל ניסי מצרים וניסי המדבר שעשה בעבורם.
- וכאשר ה' אמר למשה ולאהרן לאחר שמשה היכה בסלע "יַעַן לֹא-הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי", הכוונה, שבני ישראל יחשבו שהמכה בסלע היא זו שהוציאה ממנו מים, ולא בורא עולם בכבודו ובעצמו ככח הדיבור. אילו משה היה מדבר אל הסלע, אזי בני ישראל היו יודעים בוודאות שזה יכול להיעשות רק על ידי אלוהים השולט בטבע. **משמע, שה"אמונה באלוהים" מתייחסת אל יכולותיו וזרכי הנהגותיו (כמו ההשגה הפרטית וְהַסִּיעָתָא דְשְׁמַיָא), ולא בעצם קיומו!**

למעשה, הצירוף המקובל בכתיבה התנ"כית לעניין 'האמונה באלוקים' הוא **"ידיעת ה'".** כלומר, על האדם לדעת בוודאות שיש אלוקים. להלן פסוקים נבחרים:⁶

"לא ידעתי את-ה' וגם את-ישראל לא אשלח"; **"וידעו מצרים**
כי-אני ה'"; "בזאת תדע כי אני ה'"; "למען תדע כי-אין פה'
 אלקינו"; "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ"; **"וידעתם כי-אני**
ה'"; **"וידעו מצרים כי-אני ה'";** **"לדעת כי אני ה' מקדשכם";**
"בזאת תדעו כי-ה' שלחני"; "אתה הראת לדעת כי ה' הוא
 האלקים אין עוד מלבדו"; **"וידעת היום והשבת אל-לבבך כי**
ה' הוא האלקים"; **"וידעת כי-ה' אלקיך הוא האלקים";** **"וידעת**
היום כי ה' אלקיך"; ועוד ועוד.

אלו הן רק חלק מהדוגמאות מתוך ספר התורה בלבד. אותו האופן נמצא גם בנביאים, כפי שמציג זאת הנביא ישעיהו (מג, י): "אתם עדי נאם-ה' ועבדי אשר בחרתי, למען תדעו ותאמינו" - דהיינו, קודם כל **תדעו ורק אחר-כך תאמינו,** כיוון שהאמונה מבוססת על הידיעה!

ונשאלות שתי שאלות בסיסיות:

1. איך האדם הפשוט אמור לדעת שיש אלוקים?
2. מה זאת אומרת "לדעת"?

התשובה לכך מורכבת משלושה שלבים: חכמה, בינה ודעת.

"חכמה" היא אוסף נתונים. אדם נהיה חכם יותר ויותר בהתאם למספר המאמרים שקרא, ההרצאות ששמע, הניסיון האישי שלו, וכולי. ככל שהאדם יצבור יותר אינפורמציה בראשו כך הוא יחכים יותר.

"בינה" (מלשון, בניין) זוהי יכולת הבנה של דבר מתוך דבר. כלומר, לאחר שהאדם צבר די נתונים במוחו, אזי הוא יכול להצליב נתונים ולהבין מתוכם דברים חדשים.

6. הציטוטים הם כדלהלן: שמות ה, ב; ז, ה; ז, ה; ח, ה; ח, י; ב, יד; ד, לא; יג; במדבר טז, כח; דברים ד, לה; ד, לט; ז, ט; ט, ג.

"דעת" זהו השלב הסופי. פירוש המילה "דעת" בתנ"ך הוא חיבור. למשל, "עץ הדעת טוב ורע" איפשר את החיבור שבין הטוב ובין הרע בתוך גופו של האדם הראשון. חיבור זה בא גם במשמעות של חיבור פיזי שבין בעל לאישתו: **"וְהָאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ"** (בראשית ד, א), **"וַיַּדַע אֱלֹקָנָה אֶת-חַנָּה אִשְׁתּוֹ"** (שמואל א א, יט). למעשה, הדעת היא חיבור כל הנתונים והתובנות, ובכך האדם מגיע למסקנה הסופית. כלומר, האדם מחובר אל הרעיון באופן מוחלט.⁷

3.6.1 התינוק והכדור

בכדי להמחיש את הנושא, להלן דוגמה להתנהגותו של תינוק. נאמר, שיום אחד תינוק בן תשעה חודשים מסר כדור ספוג לאביו. האב היה מרוצה מאוד מהתקדמות בנו ומחא לו כפיים בשמחה. התינוק חזר על פעולה זו שוב ושוב, ושמח לרצות את אביו. בעצם, התינוק למד שכאשר זורקים דבר מה עגול אבא מאושר. בזאת, התינוק הוסיף נתון חדש למוחו, וזוהי "חכמה".

לאחר כמה ימים, האב החזיק ספל קפה רותח בידו האחת ואת תינוקו ביד השנייה. התינוק הבחין שהאבא מחזיק דבר מה עגול, לכן הבין שאם יצליח לזרוק אותו אביו ישמח מאוד. זוהי "בינה". אולם, כאשר התינוק הגיע אל הספל וזרק אותו אל עבר הרצפה, הספל התנפץ לרסיסים והאבא כעס מאוד. בשלב הזה, התינוק הגיע למסקנה הוודאית שהדבר העגול שזרק זה עתה אינו זהה לחפץ שזרק לפני מספר ימים. זוהי "דעת", כלומר, כעת התינוק יודע שזה לא כדור.

ישנן דוגמאות נוספות לשלביי ה"חכמה בינה ודעת". למשל, הפעוט לומד במהלך חייו שדלת היא דבר שניתן לפתוח ולסגור ('חכמה'). כאשר הוא ניתקל בדבר אחר הדומה במראהו החיצוני לדלת, הוא בודק האם ניתן לפתוח ולסגור גם אותו ('בינה'). וכך, הוא מגיע למסקנה הסופית האם גם הדבר האחר הוא דלת ('דעת').

7. חשוב לדעת, כי משמעות המילה "דעת" היא חיבור ולא שכל! הראייה לכך היא שהאדם הראשון היה שיכלי ביותר עוד לפני שאכל מעץ הדעת, כפי שהתורה מעידה עליו שקרא לבעלי החיים בשמותיהם בחכמה רבה (ר' בראשית ב, יט-כ). רק לאחר שאכל מעץ הדעת, היצר הרע התמזג בתוכו עם היצר הטוב. ובוודאי לא יתכן שעץ הדעת יצמיח שכל.

- מתי כא, 32 **"כי יִחַנּוּ בָּא אֲלֵיכֶם בְּדֶרֶךְ צְדָקָה וְלֹא הֶאֱמַנְתֶּם לוֹ וְהַמוֹכְסִים וְהַזּוֹנוֹת הֵם הֶאֱמִינוּ לוֹ וְאַתֶּם רְאִיתֶם וְלֹא נַחַמְתֶּם אַחֲרֵי-כֵן לְהֶאֱמִין לוֹ"**
- מתי כז, 42 **"אֶת-אַחֲרִים הוֹשִׁיעַ וּלְעַצְמוֹ לֹא יוֹכֵל לְהוֹשִׁיעַ (אם-)מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא יֵרֵד-נָא עִתָּה מִן-הַצְּלוּב וּנְאֻמִּין בוֹ"**
- מרקוס ט, 23 **"וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִשׁוּעַ לֵאמֹר אִם-תִּזְכַּל אֶמְרָתְךָ כֹּל יוֹכֵל הַמַּאֲמִין"**
- מרקוס ט, 24 **"וַיִּתֵּן אָבִי הַיֶּלֶד אֶת-קִלּוֹ בְּכַיִי וַיֹּאמֶר אֲנִי מַאֲמִין אֲדַנִּי עַזְר-נָא לְחִסְרוֹן אֲמוֹנָתִי"**
- מרקוס טז, 16 **"הַמַּאֲמִין וְנִטְבָּל הוּא יִנְשַׁע וְאַשֶׁר לֹא-יֶאֱמִין יֶאֱשָׁם"**
- לוקאס כד, 25 **"וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הוּי חֲסָרֵי דַעַת וְכַבְדִּי לֵב מִהֶאֱמִין בְּכֹל אֲשֶׁר-דִּבְּרוּ הַנְּבִיאִים"**
- יוחנן ג, 15 **"לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יֵאבֹד כָּל-הַמַּאֲמִין בוֹ כִּי אִם-יִחְיֶה חַיִּי עוֹלָם"**
- יוחנן ג, 18 **"הַמַּאֲמִין בוֹ לֹא יָדוֹן וְאַשֶׁר לֹא-יֶאֱמִין בוֹ כִּכָּר נָדוֹן כִּי לֹא-הֶאֱמִין בְּשֵׁם בֶּן-הָאֱלֹהִים הַיְחִיד"**
- יוחנן ג, 36 **"כָּל-הַמַּאֲמִין בְּבִן יֵשׁ-לוֹ חַיִּי עוֹלָם וְאַשֶׁר לֹא יֶאֱמִין בְּבִן לֹא יִרְאֶה חַיִּים כִּי אִם-חֲרוֹן אָף אֱלֹהִים יִשְׁכֵּן עָלָיו"**
- יוחנן ו, 35 **"וַיֹּאמֶר לָהֶם יִשׁוּעַ אֲנֹכִי הוּא לֶחֶם הַחַיִּים כָּל-הַבָּא אֵלַי לֹא יָרֻעַ וְהַמַּאֲמִין בִּי לֹא יִצְמָא עוֹד"**
- יוחנן ו, 47 **"אֲמֹן אֲמֹן אֲנִי אֹמֵר לָכֶם הַמַּאֲמִין בִּי לוֹ חַיִּי עוֹלָם"**

- יוחנן ז, 38 "הַמֵּאֲמִין בִּי כְּדָבַר הַכְּתוּב מִבְּטָנוּ יִנְהָרוּ וְנִהְרִי מִיָּם חַיִּים"
- יוחנן ז, 48 "הַגֵּם-הָאֵמִין בּוֹ אִישׁ מִן-הַשָּׁרִים אוֹ מִן-הַפְּרוֹשִׁים?"
- יוחנן ט, 35 "וַיִּשְׁמַע יֵשׁוּעַ כִּי הִדְפָּהוּ הַחוּצָה וַיִּפְגְּשׁהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲתֵאֲמִין בְּכֵן-הָאָדָם?"
- יוחנן ט, 38 "וַיֹּאמֶר אָנִי מֵאֲמִין אֲדֹנָי וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ"
- הראשונה
ליוחנן ג, 23 "וְזֹאת מִצְוֹתוֹ: שְׁנֵאֲמִין בְּשֵׁם בְּנוֹ יֵשׁוּעַ הַמְּשִׁיחַ, וְנֹאֵהֵב אִישׁ אֶת רַעְהוּ, כְּפִי שְׁצֻהָ אוֹתָנוּ"⁹
- מרקוס יא,
22-23 "תְּהִינָא בְכֶם אֱמוּנַת אֱלֹהִים, כִּי-אֲמֵן אָמַר אָנִי לָכֶם, כֹּל-אֲשֶׁר יֹאמֶר אֶל-הֶהָר הַזֶּה, 'הִנְשֵׂא וְהַעֲתֵק אֶל-תּוֹךְ הַיָּם', וְאִין סִפֵּק בְּלִבְבוֹ, כִּי אִם-יֵאֲמִין כִּי יַעֲשֶׂה דְבָרוֹ, כֵּן-יְהִי-לֵו כְּאֲשֶׁר אָמַר"
- אל העברים
יא, 6 "וּבְלִי אֱמוּנָה אִישׁ לֹא-יְהִי רְצוּי לְאֱלֹהִים כִּי כָל-הַקָּרֵב אֵלָיו צָרִיךְ שֵׁאֲמִין כִּי-יֵשׁ אֱלֹהִים וְגַמּוּל הוּא מְשִׁיב לְדָרְשָׁיו"
[שים-לב לטעות: "צָרִיךְ שֵׁאֲמִין כִּי-יֵשׁ אֱלֹהִים",
במקום לדעת שיש אלוקים!]

9. פסוק זה תורגם על-ידי המחבר, שכן האיגרת הראשונה ליוחנן טרם הופיע באתר ויקיטקסט בעת חיבור הספר (ר' הע' קודמת).

3.7.2 אמונה ב"קוראן"

המילה אמונה בקוראן חוזרת באופן שיטתי ומוקצן הרבה יותר מאשר בברית החדשה, כמעט בכל פסוק שני. להלן מספר פסוקים נבחרים רק מתוך "חזון הפרה" ו"חזון עמרם":¹⁰

(חזון הפרה): **המאמינים** בסודותי ומתפללים (ב); **ומאמינים** באשר גלה לך ולנביאים אשר היו לפניך (ג); **אנחנו מאמינים באלהים** וביום האחרון (ח); **האמינו** כשאר בני האדם! (יב); **אנחנו מאמינים** (יג); גם **אנחנו מאמינים** (ע); **וכל המאמינים** ועושי טוב יבאו אל גן העדן (עה); **לו האמינו באל** ויראוהו (צה); **והשביע את יושביו המאמינים** בך (קיח); **מאמינים אנחנו באלהים** (קכח); **אם הם מאמינים** כמוכם (קכט); **אתם המאמינים!** (קמו); **הם ישמעו בקולי ויאמינו** בי (קפ); **אך המאמינים** והולכים להלחם בעבור **אמונתו** (ריג); **זה חק למאמינים באל** (רל); **הרגו בעבור האמונה** (רמ); **זה מאמין** וזה מכחש (רמח); **אל תפצרו באיש להאמין** כמוכם [...] **כל השב מדרכו הרע ומאמין באל** (רנא); **הנביא [מוחמד] מאמין** **בכל אשר גולה לו,** **וכל הישרים מאמינים [באללה], במלאכיו,** **בתורתו ובנביאיו** (רפד);

(חזון עמרם): **האמונה** האמיתית היא האיסלאם (יז); **וכל איש אשר אינו מאמין** (צא); **[אללה] היטיב למאמינים** בשלחו להם נביא [מוחמד] מקרבם (קנח); **שמענו את נביאך [מוחמד] בהזחירו אותנו להאמין** **בך** באמרו: **האמינו ב[אללה] אלהיכם!** **ונאמין** (קצ).

10. אלו הם רק חלק מהפסוקים בחזון הפרה ועמרם בהם מופיעה המילה אמונה, אשר מופיעה פעמים רבות גם בכל שאר פרשות הקוראן. ציטוטי הפסוקים מתוך אתר ויקיטקסט בערכי "הקוראן בתרגום רקנדורף", וכן כל שאר הציטוטים בעברית לפסוקי הקוראן בהמשך הספר. זמינים בכתובת: **הקוראן בתרגום רקנדורף**. (נבדק בתאריך

הקוראן בתרגום רקנדורף, ויקיטקסט